

A. Błachnio, K. Kuryś-Szyncel, E. Martynowicz, A. Molesztak, *Psychologia starzenia się i strategie dobrego życia*, Warszawa: Difin 2017, ss. 198.

Oddając się lekturze książki *Psychologia starzenia się i strategie dobrego życia*, autorstwa A. Błachnio, K. Kuryś-Szyncel, E. Martynowicz i A. Molesztak, można odnieść wrażenie (i z pewnością nie jest to doświadczenie bezpodstawne), iż publikacja ta pojawiła się na polskim rynku wydawniczym w sposób nieprzypadkowy. Podejmując problematykę starości i starzenia się, Autorki w sposób wysoce dojrzały odpowiadają na zapotrzebowanie, jakie z uwagi na sytuację demograficzną wielu społeczeństw, jest współcześnie formułowane wobec tego rodzaju opracowań. Książka stanowi przegląd.

Autorki, odpowiedzialne za przedstawiane kwestie, w pierwszej kolejności, wytyczając jednocześnie ramy prezentacji dalszych zagadnień, podejmują problem starzenia się społeczeństw, określając je jako globalne wyzwanie (rozdział pierwszy autorstwa E. Martynowicz). Istotnym uzasadnieniem dla tak postawionej tezy są zróżnicowane dane statystyczne, ilustrujące zakres i dynamikę zjawiska. Autorka zwraca uwagę na obecność istotnych faktów ludnościowych (np. na efekt podwójnego starzenia się), które, towarzysząc postępującemu procesowi senioralizacji społeczeństw, zasadniczo kształtują współczesne (i przyszłe) struktury demograficzne. Odnosząc się do sformułowanej przez siebie, pogłębionej charakterystyki wyzwań populacyjnych, Autorka wskazuje przykłady szeregu inicjatyw, zaleceń, zróżnicowanych działań (realizowanych w wymiarze światowym, europejskim i krajowym) stanowiących odpowiedź wobec niebezpieczeństwa „globalnego wyzwania” i będących próbą rozwiązania problemu starzenia się społeczeństw. Obok przywoływanego wymiaru globalnego, Autorka patrzy na zagadnienie starości również z perspektywy podmiotowej – opisując starość jako ważny etap rozwoju człowieka, doświadczany subiektywnie, z wykorzystaniem jednostkowych strategii i mechanizmów adaptacyjnych. W opracowaniu zwraca się uwagę na kwestie marginalizacji starości – motyw ten jest rozwijany w odniesieniu do problematyki dyskryminacji i stereotypów, postaw, społecznego nastawienia wobec osób starszych, widocznych w wynikach badań, życiu codziennym czy w przekazach medialnych.

Znaczącym pogłębieniem tych wątków jest rozdział drugi *Diagnoza starości w Polsce* (autorstwa K. Kuryś-Szyncel). Autorka, stosując rzetelną płaszczyznę badawczą, analizuje kwestie periodyzacji tej fazy życia, uwzględniane kryteria starości (m.in. obiektywne i subiektywne), podnosi problem zdefiniowania starości czy wykorzystywanej metodyki, standardów badań nad starością. Dopelnieniem tych rozważań jest wyraźnie zaakcentowany kontekst rozwojowy, spojrzenie na starość przez pryzmat życiowych podsumowań, swoistego bilansu, jakiego dokonuje człowiek w tej fazie życia, świadomy dotychczasowych zysków i start, podmiotowych zasobów i deficytów. Zbliżona problematyka jest rozwijana w rozdziale trzecim *Jakość i strategie życia w starości*, przygotowanym przez A. Błachnio. Szczególnie interesującym fragmentem w tej części książki są rezultaty badań poświęconych problematyce kalendarza wydarzeń biograficznych, w badaniach porównawczych kobiet, Polek i Szwajcerek, w aspekcie pokoleniowych i kulturowych uwarunkowań realizacji zadań rozwojowych. Na uwagę zasługują również przedstawione przez Autorkę efekty badań własnych dotyczących satysfakcji z życia polskich seniorów.

Autorki opracowania dostrzegają współcześnie niewykorzystany potencjał starości, co widoczne jest zwłaszcza w aspekcie zatrudnieniowym, w obszarze aktywności zawodowej pracowników

dojrzałych wiekiem. Autorki formułują swój pogląd bardzo stanowczo, pisząc „rynek pracy pozostaje nieczuły na zasoby starości. Nie korzysta z nich, odwraca się od nich często dość jednoznacznie i brutalnie odsuwając seniorów poza sferę zatrudnienia” (s. 161–162). Wobec tak postawionej diagnozy, upominając się o bardziej widoczną obecność dojrzałych wiekiem pracowników na rynku pracy, postuluje się pełniejsze, bardziej efektywne wykorzystanie zasobów tkwiących w populacji osób starszych. Tezy te silnie wybrzmiewają w rozdziale czwartym *Starość produktywna a wykorzystanie potencjału ludzi w podeszłym wieku*, autorstwa A. Molesztak. Przekonujące zaplecze argumentacyjne budowane jest m.in. poprzez odniesienie do założeń teorii starości, które wyraźnie akcentują aspekt produktywności seniorów, produktywności starości. Oparciem tego stanowiska jest również powszechnie znana koncepcja pomyślnego starzenia się J.W. Rowe’a i R.L. Kahna, która w autorskiej modyfikacji A. Molesztak, znacząco poszerza obszary aktywności i uwarunkowań sprzyjających dobrostanowi seniora, doświadczeniu przez niego pozytywnej starości.

Podkreślenia wymaga fakt, iż postępujący proces senioralizacji, widoczny w różnych obszarach funkcjonowania jednostek i całych społeczności, coraz silniej oddziałuje również na sferę życia gospodarczego, na przebieg procesów i zjawisk ekonomicznych. Te istotne aspekty starości zostały charakteryzowane w kolejnych rozdziałach, których Autorki przekonują o koniecznej obecności i roli osób starszych w życiu społecznym, gospodarczym. A. Molesztak stara się znaleźć odpowiedź na dwa zasadnicze pytania: „na ile człowiek stary przygotowany jest do rynku konsumpcyjnego i odwrotnie: na ile konsumpcja jest przygotowana w stosunku do seniora?” (s. 104). Pytania te wyznaczają treść rozdziału piątego *Senior w społeczeństwie konsumpcyjnym* (autorstwa A. Molesztak). Podjęto w nim próbę opisu i wyjaśnienia obecności człowieka starszego (jego potrzeb i oczekiwań) w przestrzeni ekonomicznej oraz wobec działania mechanizmów konsumpcji. Swoistym suplementem wobec tych zagadnień jest treść rozdziału szóstego *Nowy rynek usług – telegeriatria, telemedycyna*, w którym A. Błachnio dowodzi wartości i możliwości wykorzystania technologii teleinformatycznych, telekomunikacyjnych w procesie opieki, ochrony zdrowia seniorów do wzrostu jakości życia osób starszych i ich rodzin, najbliższego otoczenia. Kwestią silnie związaną z całością omawianej w książce problematyki jest aspekt transmisji pokoleniowej. Nad zagadnieniem tym pochyla się K. Kuryś-Szyncel w rozdziale siódmym *Międzygeneracyjny mentoring*. Autorka akcentuje w nim wagę zjawiska, jego rolę w obszarze życia zawodowego, procesu edukacyjnego, charakteryzując istotę, przebieg relacji, korzyści i zagrożenia wielowymiarowej wymiany międzypokoleniowej.

W mojej opinii *Psychologia starzenia się i strategie dobrego życia*, to książka aktualnie ważna i potrzebna, istotnie wzbogacająca obszar psychologii rozwoju człowieka dorosłego, zwłaszcza w jesieni życia. Jest to pozycja o szczególnym znaczeniu – zgodnie ze swoim tytułem nakierowuje uwagę na populację osób w późnej dorosłości, pozwala spojrzeć na tę grupę wiekową z właściwej perspektywy. W opracowaniu bardzo mocno wybrzmiewa troska o starsze pokolenie, o jego uprawioną, powszechnie akceptowaną i aktywną obecność w przestrzeni życia, w jego różnych dziedzinach. Autorki bardzo zdecydowanie reprezentują oczekiwania i potrzeby seniorów. W treści publikacji podnoszone są m.in. kwestie jakości życia osób starszych, ich psychicznego i fizycznego dobrostanu, ich (niedoceńnianej) roli i obecności na rynku pracy, w przestrzeni życia społecznego, gospodarczego oraz znaczenia międzypokoleniowego dialogu.

Na omawianą publikację warto również spojrzeć z perspektywy możliwości jej wykorzystania w przebiegu kształcenia akademickiego. Istotna merytoryczna strona, wielość podejmowanych wątków, zróżnicowanie zagadnień oraz – co najważniejsze – ich umiejętne zaprezentowanie, tworzą w efekcie spójną, wieloaspektową całość. W procesie dydaktycznym *Psychologia starzenia się i strategie dobrego życia* jawi się zatem jako istotne zaplecze wiedzy i cennych autorskich rozważań, spostrzeżeń pomocnych w rozwoju naukowym m.in. studentów pedagogiki, psychologii, socjologii czy przyszłych demografów.

Warto również dodać, iż interesującym elementem, znacząco wzbogacającym lekturę *Psychologii starzenia się i strategii dobrego życia*, są wykorzystane przez Autorki cytaty, celnie wplecione w treść książki, adekwatnie do podejmowanych wątków. Zastosowany zabieg pozwolił uzyskać dodatkowe „ilustracje”, lekko metaforycznie nawiązujące do prezentowanych treści, pogłębiające refleksje Czytelnika, sprzyjające zrozumieniu istoty zagadnień.

Konkludując, *Psychologia starzenia się i strategie dobrego życia* to publikacja znacząca, przygotowana – w swojej strukturze i w treści – w sposób wysoce merytoryczny i profesjonalny. Autorki, dzięki swojej zaangażowanej postawie oraz wykorzystaniu obszernego, reprezentatywnego dla podjętych zagadnień zaplecza bibliograficznego, stosując odniesienie do argumentów zawartych w licznie cytowanych poglądach, w stanowiskach teoretycznych, w przesłankach empirycznych, w doniesieniach badawczych, uzyskały wielowymiarowe, interesujące i wartościowe rozwiązanie naukowe.

Anna Lubrańska

Instytut Psychologii, Wydział Nauk o Wychowaniu, Uniwersytet Łódzki

annalubr@wp.pl